
Oman elämänsä sankari sodassa ja rauhassa

Pirkko Leino-Kaukiainen: Tuntematon sotilas Turkin sodassa: sotamies S. A. Wallinin elämänvaiheet. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1041. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2005 Helsinki. 387 s., kuv.

■ Suomessa Turkin sotana tunnettu konflikti, joka ajoittuu vuosiin 1877–78, oli viimeinen Venäjän ja Turkin välisestä valtataisteluista Balkanilla ja Kaukasiassa. Bulgarialaisille tämä konflikti on vapausota. Kansainvälisesti puhutaan venäläis-turkkilaisesta sodasta. Tätä nimitystä käyttivät myös sodassa mukana olleet ja siitä kirjoittaneet suomalaiset, joista yksi on sotamies Sten Anders Wallin (1853–1937).

Turkin sodan aikaan oli vielä harvinaista, että tavalliset rivimiehet osasivat kirjoittaa, ja vielä harvinaisempaa, että he kirjoittivat muistelmiaan. Wallinkaan ei kirjoittanut omista sotakokemuksistaan ennen kuin ilmeisesti 1930-luvulla. Ne julkaistiin vasta 2005, osana Pirkko Leino-Kaukiaisen teosta *Tuntematon sotilas Turkin sodassa*. Wallinin rintamakumppanit Aleksi Lindfors ja Wilhelm Lindman sen sijaan olivat julkaisseet omat kertomuksensa jo heti sodan jälkeen. Wallinin kirjoitustaito oli

tuolloin vielä melko vajavainen.

Leino-Kaukiaisen näkökulmaa voisi kutsua arjen historiaksi. Hän toteaa teoksen alkusivuilla kirjoittavansa tavallisen suomalaisen miehen tarinaa. ”Tavallinen” tarkoittanee tässä tilattomasta väestöstä noussutta, alkoholisti-isän ja vahvan äidin välissä kasvanutta, yrittämisen (tai myyttisen sisun) motivoimaa miestä, ”oman elämänsä sankaria” kuten Leino-Kaukiainen erään luvun otsikoi. Ilmeisesti myös sosiaalista nousua, jota Wallin edustaa, on pidettävä 1800-lopulla ja 1900-luvun alussa tavallisena (tavoittelemisen arvoisena) ilmiönä.

Suomalaisia Turkin sodassa on Suomessa aiemmin tarkasteltu monografia-laajuudessa Tapio Hiisivaaran aikalaismuistelmiin perustuvassa historiateoksessa *”Tubannenpa veran poikia läksi...”* (1968) ja Keijo Kylävaaran samantapaisessa tutkimuksessa *Balkanin santaa* (1978) sekä allekirjoittaneen historian ja kulttuuri-antropologian välimaastoon sijoittuvassa kirjassa *The Finnish Guard in the Balkans* (2003). Leino-Kaukiainen ottaa tarkastelun kohteeksi yhden sotilaan ja laajentaa tarkastelun kattamaan tämän koko elämänkaaren.

Wallinin kertomus värväytymisestä Suomen kaartiin – joka oli ainoa suomalainen joukko-osasto, joka osallistui Turkin sotaan – sekä kuvaukset sotakokemuksistaan käsittelevät noin puolet Leino-Kaukiaisen teoksesta. Toisen puolen muodostaa paljolti Wallinin pojalleen Antille kirjoittamiin kirjeisiin perustuva rekonstruk-

tio Wallinin muista elämänvaiheista.

Wallinin kuvaus elämästään kaartissa ennen sotaan lähtöä (6. syyskuuta 1877) on eräänlainen sankaritarina. Päähenkilö opettelee sietämään kelvontonta ruokaa, keksimään keinoja selviytyä kunnialla kovasta kurista ja simputuksesta sekä juopottelevista tovereistaan.

Itse sodan kuvausta, joka on siis kirjoitettu puoli vuosisataa tapahtumien jälkeen, hallitsevat arkiset tapahtumat ja ongelmat: Wallinin komppanian vaikeudet siirtymisessä paikasta toiseen, ruoan puute, sotilaiden keskinäiset suhteet. Sotatapahtumilla, joita Suomen kaartin kohdalla olikin vähän, on kuvauksissa sivurooli. Wallinin katse ei monestikaan ulotu oman komppanian ulkopuolelle; eikä juuri lainkaan Suomen kaartia kauemmas. Hän pohtii vain vähän ja satunnaisesti sodan yleisiä syitä tai tavoitteita. Sota on hänelle pitkälti oman komppanian ja oman pataljoonan tai yleistäen suomalaisten kamppailua vieraisa, vaikeissa olosuhteissa.

Wallin tunsii ilmeisen hyvin aiemman suomenkielisen Turkin sotaa käsitelleen kirjallisuuden, erityisesti oman komppaniansa vääpelin Johannes Jernvallin 1881 ilmestyneen *Wääpeli Lemminkäisen päiväkirjan*, jota hän lainaa tai korjaa useampaan otteeseen.

Muistelmien – ja koko Leino-Kaukiaisen teoksen – yksi keskeinen viesti on, että sota ei ollut sotamiehille pelkästään tai edes ensisijaisesti taisteluja ja diplomatiaa. Sotamiestä kiinnosti huomattavasti enemmän lämmin ja kuiva nukku-

mapaikka, terveydentila (Turkin sodan taisteluissa suomalaisia kaatui 24, mutta tauteihin kuoli ainakin kuusinkertainen määrä) sekä varmuus seuraavan ruoka-annoksen jakamisesta ajallaan kuin se, millaisin perustein Venäjä lähti sotaan, ketä vastaan se soti tai millainen strategia sopi parhaiten seuraavan vuoristotukikohdan valtaamiseen. Tämä ”arjen” ulottuvuus on monesti unohdettu sodan tutkimuksessa. Esimerkiksi aihetta tutkineet venäläiset sotahistorioitsijat ovat usein keskittyneet sotataidon, sotilasjohtajien ja ”korkean politiikan” analysointiin. (Venäjällä ei rivimiesten muistelmia sodasta ilmestynytkään.) Wallinin muistelmat suuntaavat huomion siitä mitä ”todella tapahtui” siihen, miten sotilas muodosti itselleen kuvan sodasta ja määritteli, mikä hänelle on tärkeää.

Leino-Kaukiainen on uskollinen arjen näkökulmalle myös sikäli, että hän kertoo, mitä Wallinille tapahtui sodan jälkeen. Tämä osuus kattaa lähes sata sivua. Siinä kartoitetaan, osaksi Wallinin omiin muistelmiin nojautuen, aluksi Wallinin vaiheet kaartin aliupseerina vuoteen 1892 saakka. Tuolloin Wallinista tuli Seurasaaren silloisen kansanpuiston (virkistysalueen) valvoja. Tämä osuus on yhtä lailla Seurasaaren virkistysalueen (josta 1912 erotettiin nykyinen ulkomuseon alue) kuin Wallinin historiaa. Teoksen viimeisillä sivuilla seurataan, paljolti Suomen kaartiin liittyvien 1920- ja 1930-luvun muistojuhlien kautta, Wallinin viimeisiä elinvuosia.

Runsas kuvitus, joka koos-

tuu aikalaislehdissä julkaistuis-
ta piirroksista, Wallinin kartta-
piirroksista ja eri lähteistä pe-
räisin olevista valokuvista elä-
vöittää ja täydentää hyvin
tekstiä ja monipuolistaa kuvaa
siitä, miten aikalaiset näkivät
sodan. Kuvat kertovat omaa
tarinaansa, jota ei toistaiseksi
juuri ole tutkittu.

Teoksen ulkoasussa on
muutamia kauneusvirheitä. Si-
vun 26 ja 27 kartat Kiskon ja
Uskelan pitäjistä ovat käytän-
nössä lukukelvottomia; ne oli-
si kannattanut joko painaa
värillisinä tai piirtää. Bosnian
naapurin kirjoitusasuksi on
suomessa vakiintunut Hertse-
govina, ei Leino-Kaukiaisien
käyttämä Herzegovina.

Teoksen tavoite ja yleisö,
jolle se on suunnattu, jäävät
hiukan avoimiksi. Pääotsikko
viittaa Turkin sotaan, mutta
alaotsikko, elämäkerta, vastaa
paremmin teoksen sisältöä.
Wallinin oma ääni kertoo lä-
hinnä sodasta, Leino-Kaukiai-
sen ääni sotaa edeltäneestä ja
sitä seuranneesta ajasta. Yhdis-
tävänä tekijänä on huoli tervey-
destä, johon Wallin kiinnittää
erityisesti huomiota niin so-
dassa kuin rauhassakin. Toi-
nen yhdistävä tekijä sodan ja
rauhan ajan kerronnassa on
suomalaisuuden ja yritteliäi-
syyden korostaminen, snellma-
nilainen ja topeliaaninen usko
sivistykseen ja Suomeen. Tä-
ten teos herättää myös pohti-
maan jälleen kerran sitä, mil-
laisista aineksista Suomea ja
suomalaisuutta on rakennettu
ja mikä oli yksilön rooli tuossa
rakennustyössä.

Teuvo Laitila